

*Шулінова Л. В.,**кандидат філологічних наук, доцент,**доцент кафедри стилістики та мовної комунікації**Інституту філології**Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

СТИЛІСТИЧНИЙ РЕСУРС ЗАСОБІВ ВТОРИННОЇ НОМІНАЦІЇ У МЕДІЙНИХ ТЕКСТАХ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ ТЕМАТИКИ

Анотація. У статті на матеріалі медійних текстів культурно-мистецької тематики традиційних неспеціалізованих і спеціалізованих медіаресурсів «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Український тиждень», «Укрінформ», «Суспільне мовлення», «Громадське», «Радіо Свобода», «ВВС Україна», «Корупція», «ЛітАкцент», «Контур» з'ясовано стилістичні функції засобів вторинної номінації, схарактеризовано їх пізнавальний і виражальний потенціал.

Визначено, що основними засобами вторинної номінації у медійних текстах культурно-мистецької тематики є терміни, професіоналізми, фразеологізми та перифрази. Їх стилістичний ресурс полягає у реалізації функцій власне мовних (комунікативної, когнітивної, естетичної), стильових (інформації, впливу), а також стилістичних функцій окремих мовних засобів (функції урізноманітнення контексту задля уникнення повторів, уточнення та підсилювання, а також оригінального образного зображення, типізації). Акцентовано на вживанні термінів і професіоналізмів із суміжних культурно-мистецьких галузей як засобів вторинної номінації, що пов'язано із сучасними тенденціями до синкретизму в мистецтві. Фразеологізми як засоби вторинної номінації у досліджуваних медійних текстах реалізували функціонально-стилістичний потенціал у спосіб трансформації відповідно до авторської мети через моделі: «поширення, заміна компонентів, контамінація тощо + зміна часткова чи повна семантика», «заміна компонента + поширення + семантична трансформація». Встановлено, що перифрази – здебільшого контекстуально зумовлені індивідуально-авторські та загальновідомі, фразеологізовані сполуки, які можна вважати вже мовними кліше та навіть штампами.

Перспективою подальших досліджень засобів вторинної номінації у текстах культурно-мистецької тематики визначено зіставлення специфіки їх уживання у спеціалізованих і неспеціалізованих медіа, з'ясування особливості творення та функціонування відповідно до жанрової диференціації медійного стилю.

Ключові слова: медійний стиль, медійна комунікація, стилістична функція, термін, трансформований фразеологізм, перифраз.

Постановка проблеми. Сучасний медійний стиль з огляду на його особливий статус у системі функціональних стилів української літературної мови як такого, що найактивніше розвивається та суттєво впливає на забезпечення інформативних та естетичних потреб соціуму, формування норм суспільної поведінки, смаків загалом та окремих його представників зокрема, потребує більш детального різноаспектного дослідження. Основною одиницею цього стилю є медійний текст, визначальними ознаками якого, на наше переконання, є нелінійність, креолізованість,

синергетичність. Саме сучасний медійний текст дає змогу якнайповніше реалізувати функціональний потенціал мови та її засобів усіх рівнів, спроможність бути й надалі живою, відповідати викликам глобалізованого світу, не залишитися на периферії чи то й зовсім не зникнути з активного обігу, не стати «мовою-вигнанцем» більш потужними й агресивно активними щодо забезпечення інформаційних, когнітивних, комунікативних потреб людини, формуючи мовну особистість, водночас впливаючи на розвиток літературної мови та її стильової диференціації, адже загальновідомо, що саме медійний стиль значною мірою перебрав на себе функції та призначення (у традиційному трактуванні) інших стилів, як-от: естетичну, комунікативну, освітню, організаційну, гедоністичну, поширення норм тощо. Здаля максимальної реалізації авторського задуму, редакційної політики, привернення й утримання уваги реципієнтів медійники вдаються до застосування мовних засобів у нетрадиційній сполучуваності, оригінальних контекстах, розкриваючи закладені в них інтелектуальні та виражальні можливості. Більшість сучасних медіаресурсів «шукать інновації для подання інформації, приділяючи особливу увагу суті журналістики: орієнтуванню на аудиторію, зміст і джерела» [1, с. 9]. На наш погляд, варто дослідити більш детально стилістичний ресурс саме засобів вторинної номінації у тематично спрямованій медійній комунікації, адже саме вони значною мірою задовольняють потреби автора у «кодуванні» повідомлення та реципієнта у його швидкому «декодуванні», отримуючи водночас задоволення від цього процесу, тобто почуваячись співтворцем медійного тексту, а не просто споживачем інформації. Також застосування засобів вторинної номінації у медійному стилі дає змогу створити оригінальний, захопливий текст, вирізняючи його з-поміж інших, що привертатиме й утримуватиме увагу реципієнта. Тому вбачаємо взятю для дослідження тему актуальною та перспективною з погляду лінгвостилістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У сучасному науковому медіалінгвістичному дискурсі, на жаль, практично відсутні системні дослідження текстів культурно-мистецької тематики саме з погляду функціонального потенціалу мовних одиниць. Г. Почепцов розглядає загалом медіа як культурні практики [2]. В окремих публікаціях зроблено акцент на представленні різних аспектів культурно-мистецького складника життя суспільства у медіа, зокрема в роботах Л. Мар'їної (динаміка взаємодії медіа і культури) [3], В. Галацької (картина світу в театральній журналістиці) [4], О. Іванової (висвітлення літературних процесів у медіа) [5], К. Пирогової (функціонування атрмедіа, а саме видання «Телекритика») [7]. О. Гарматій і С. Кисіль (тенденції подання теми культури у медіа) [8].

Так, слушним, на наш погляд, є твердження, що «сьогодні, коли медіаконтент переповнений політичними й економічними новинами, царина культури залишається важливою територією суспільної консолідації, інтелектуальним простором для розвитку особистості. Культурологічна журналістика покликана інформувати про культурно-мистецьке життя та формувати світогляд і духовну культуру аудиторії, прищеплювати розуміння культурних процесів, які відбуваються у суспільстві» [8, с. 23]. Проте уточнимо, що особливо актуальним стало висвітлення культурно-мистецьких подій, явищ через загальносвітлові процеси, пов'язані з пандемією, війнами та воєнними конфліктами, а отже, тривале перебування в обмеженому просторі (фізично) та нагромадження негативної інформації завдає руйнівного впливу на свідомість людини, і тому постає гостра потреба в позитивних емоціях, які можна отримати від «спілкування» з мистецтвом безпосередньо чи опосередковано засобами медіа. На щастя, доступ до інформації за допомогою сучасних технологій сприяє цьому.

Питання номінації представлено в дослідженнях останніх тридцяти років, тобто науковій історії новітньої України (роботи В. Жайворонка, Є. Карпіловської, Н. Клименко, Л. Лисиченко, В. Русанівського, О. Снітко, О. Тараненка) достатньо повно, проте в контексті медійної комунікації доволі несистемно. Розглянуто окремі аспекти вторинної номінації у мові медіа другої половини ХХ ст. у дослідженнях О. Стишова, О. Пономаріва, Н. Сологуб, Ю. Прадіда, О. Шаповал та ін.

Упродовж 2010–2020 рр. проблеми вторинної номінації загалом і в медіа зокрема актуалізовано у працях К. Головенко (вторинна номінація та внутрішня форма слова) [9], Ю. Гурмак (вторинна номінація на різних рівнях мови у полікультурному просторі) [10], А. Колоколової (лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації) [11], В. Зайцевої (вторинна номінація в українськомовній газеті) [12], О. Терханової (вторинна номінація як текстова категорія медійного стилю) [13], А. Таран (вторинна номінація у суспільно-політичному лексиконі, мовна гра як засіб творення вторинної номінації) [14; 15], О. Мінкової та Ю. Надольської (медійний текст і мовна номінація) [16]. Зазначимо, що здебільшого названі праці спрямовані на теоретичне осмислення окреслених понять без акцентування уваги на власне засобах реалізації вторинної номінації та їх функціонально-стилістичному потенціалі.

Більш детально розглянуто перифраз як засіб вторинної номінації у медіа у публікаціях і дисертаційних дослідженнях Г. Євсєєвої, Ю. Макарець, М. Булах.

Проте вважаємо, що комплексне дослідження стилістичного ресурсу вторинної номінації у медійних текстах культурно-мистецької тематики сьогодні потребує особливої уваги з погляду розвитку самого медійного стилю й інтелектуального вектора еволюції української літературної мови, забезпечення естетичних потреб реципієнтів засобами медіа, що є більш доступним за обмежувальних умов життєдіяльності у сучасному «пандемічному» соціумі.

Мета статті – з'ясувати стилістичні функції термінологічної та професійної лексики, перифразів і фразеологізмів, насамперед трансформованих, у медійних текстах культурно-мистецького спрямування, визначити їх пізнавальний і виражальний потенціал.

Для аналізу взято 20 медійних текстів культурно-мистецької тематики (січень – липень 2021 р.), оприлюднених у тра-

диційних неспеціалізованих медіа, тобто із різноматичним спрямуванням, і спеціалізованих, усі тексти поширені в мережі Інтернет. Визначальною була належність до «білого списку» Інституту масової інформації: «до нього ввійшло 10 сайтів загальнонаціональних медіа, які дійсно мають рівень якісної інформації понад 95%. Це, зокрема, такі сайти, як «Дзеркало тижня», «Українська правда», «Український тиждень», «Ліга», сайт Суспільного мовлення, котрий запустився цього року і почав активно розвиватися» [17]. Нами було дібрано медійні тексти із «Дзеркала тижня», «Української правди», «Українського тижня», «Укрінформу», «Суспільного мовлення», «Громадського», «Радіо Свободи» та «ВВС Україна». З-поміж спеціалізованих медіаресурсів було взято «Korydor», «ЛітАкцент», «Контур», що мають позитивну репутацію в колах фахівців і пересічних реципієнтів інформації культурно-мистецького спрямування.

Виклад основного матеріалу. Здатність людини пізнавати світ, у широкому розумінні, через зіставлення та порівняння відомого / невідомого не лише сприяє розвитку уяви, когнітивних здібностей, а й потребує адекватного вербального («матеріального») відтворення.

«Кінець ХХ і початок ХХІ ст. відображають повну трансформацію форм спілкування. Це сталося завдяки технологічним інноваціям, які змінили спосіб отримання людьми інформації, а також спосіб створення та поширення цієї інформації. Інтернет відкрив шлях до нових платформ, форм спілкування та вираження, таким чином викликаючи перехід до іншої моделі комунікації» [18, с. 101].

Закон мовної економії, особливо у цей динамічний високотехнологічний час, на перший погляд, мав би призвести до примітивізації висловлювання, підпорядкованій вимозі «отримати максимум інформації за мінімуму витраченого часу і зусиль», проте медійний стиль – певним чином опосередкований ресурс інформації, адже вона дібрана, систематизована, оформлена автором, тобто реципієнт отримує не лише факти, а й їх інтерпретацію, навіть через власне інформаційні ресурси. І медійний текст, з огляду на його нелінійність і синергетичність, стане цікавим, дієвим і затребуваним лише тоді, коли вербальний складник буде надзвичайно продуманим, різноаспектно вмотивованим, а тому адекватно сприйнятим. Засоби вторинної номінації є одним із «інструментів», «пазлом» сучасного медійного тексту. В основі вторинної номінації – «надання об'єкту ще однієї назви з іншою мотивованістю і з певною спеціальною метою. Вона пов'язана з розширенням чи скороченням попередньої назви, її трансформацією» [13, с. 135]. Безумовно, у створенні вторинної номінації важливу роль відіграють екстралінгвальні фактори, зокрема емоційно-експресивні та соціальні. Проведене дослідження текстів культурно-мистецької тематики дало підставу виокремити такі засоби вторинної номінації, як термінологічна та професійна лексика, фразеологізми, перифрази.

Термінологічна і професійна лексика як засіб вторинної номінації в аналізованих медійних текстах стала основою творення стилістичних засобів (здебільшого метафор і метафоричних епітетів), які дають змогу автору по-іншому назвати відоме поняття, більш виразно схарактеризувати явище, подію, постать, відчуття, висловлюючи водночас ставлення до нього і впливаючи на реципієнта, відповідно до визначеної мети, тобто реалізують функцію впливу. Водночас терміни

та професіоналізми у таких контекстах виконують ще і функцію когнітивну, тобто є засобами пізнання, адже спонукають реципієнта декодувати авторський текст відповідно до власних знань або ж здобути потрібну інформацію, розширюючи кругозір, збагачуючи лексичний запас, розумово еволюціонуючи. В аналізованих текстах виявлено такі слововживання: «Вітер, звуки птахів налаштовують на глибинну **концентрацію** і повертають часто **«намазнічених» міських жителів в гармонійне русло**» (<https://tyzhden.ua/Culture/252307>), «На тарілках – **мікроскопічні** курка, хамон, кавун, риба, шашлик», «З початком пандемії свою творчу енергію актор Босо **сублімує в майстерні, а не на сцені або знімальному майданчику**», «Але крізь **оптимістичну лінзу** те, що відбувається, виглядає інакше» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/02/5/7280779/>), «вони позбавлені **диктату часу**» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>), «По-перше, режисер Кері Джоджі Фукунага (“Безрідні звірі”, “Справжній детектив”) є майстром **адреналінового екшена та атмосферних географічних локацій**», «Однак його останній фільм різко змінює жанрову **траєкторію**» (<https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-55648173>), «Фархаді важливо вбудувати зрозумілий наратив, який у цьому фільмі, **втім, розвивається спіралеподібно**» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/kanny-2021-10-najtsikavishykh-filmiv.html>), «Я вивчала **семантику візерунків і сакральну геометрію, та як все воно працює в просторі**», «Кіно вийшло **сакральним**, адже там є й образи, і символи, і живі люди, і будівлі, й фотографії. Це **мікс** з важливих елементів, які є **енергією** цього міста», «Я створила команду психологів і художників, які опанували **екологічність** роботи, бо дуже важливо, якою ти приходиш до людей – треба бути натхненою і нести свою енергію» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3190616-zinaida-ukrainska-hudoznica.html>), «Ці дві інституції посилять одна одну, буде неймовірна **синергія**», «Національний художній музей, як і всі українські музеї, дуже **герметичний** і позано впускає до себе людей ззовні» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/olha-balashova-u-nas-nemaie-inshoho-shliakhu-nizh-stvoriuvaty-mnozhyhni-naratyvy.html>) тощо.

Відзначимо, що чимало професіоналізмів і термінів як засобів вторинної номінації походять із медичної сфери. Це логічно випливає із тематики аналізованих текстів, адже сфера культури й мистецтва безпосередньо пов'язана із чуттєвим досвідом людини, її психоемоційною сферою: «Замість відповіді на запитання, до чого такі витрати, тут називають кілька запланованих **побічних ефектів** проєкту: створення школи технічного моделювання та робототехніки, а також музею макетів залізниць» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/02/5/7280779/>), «Комікс сміливо презентує **найсуперечливіші явища сучасності, стає формою культурної адаптації та медійним посередником у показі історичних подій і відтворенні травматичного досвіду**», «Дуже велике коло людей виявилось дотичним до **травматичних** **поневір'янь** українців на нивах трудової міграції» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>), «Цього разу французький хардкорщик Гаспар Ное, який нещодавно переніс інсульт, зняв не свій класичний **божевільний** фільм, а важку драму в душі “Любові” Міхаеля Ханеке», «Ное використовує поліекран: коли вона починає ранок із **сомнамбулічної подорожі по квартирі**, він ще залишається спати в другій частині екрана. Цей прийом за участі операторської роботи Бенуа

Дебі **справляє запаморочливий ефект**. Ми стежимо за ними, коли герой сидить за друкарською машинкою, а вона опиняється в супермаркеті, забувши, хто вона і чого сюди прийшла. Героїня не впізнає свого сина – так само, як і онука. Переглядає “Вихора” – це доволі **клаустрофобічний досвід**» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/kanny-2021-10-najtsikavishykh-filmiv.html>), «будені **тримувати в тонусі** журналістські стандарти» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/06/6/7296167/>), «Ми говоримо про музей не як про стіни, а як про **адекватну** **музеєфікацію сучасного мистецтва**», «треба робити щось нове, щоб не успадкувати **ригідну** **радянську структуру**» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/olha-balashova-u-nas-nemaie-inshoho-shliakhu-nizh-stvoriuvaty-mnozhyhni-naratyvy.html>), «Жодне **концептуальне запаморочення** не змусить людину сьогодні відмовитися від широкого спектру чуттєвих задоволень чи ігнорувати потреби свого тіла», «воно слугує вишуканим, змістовно цілним **обрамленням** **подеколи хаотичного, багатощарового, поліфонічного** **наративу книжки**», «як і **спорадичні сюжети з жанру «культурної діагностики»**», «давно розчарований у своїх юнацьких **політичних аспіраціях** і сподіваннях **трансформувати світ з викладацької катедри!**» (https://kontur.media/chorniy_prysutnist) тощо.

Також автори активно застосовують терміни та професіоналізми із суміжних сфер мистецтва, але саме переосмислюючи їх, адаптуючи до інших контекстів, уживаючи для посилення експресії, емоційності й образності висловлювання: «Значущою бачиться здатність документального коміксу **змікувати, приглушити** **відразливі криваві сцени насильства та жорстокості**» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>), «У підсумку **все йде не за планом, і герой Рахіма переживе багато сюжетних твістів**, **щоби дістатися до фіналу історії**» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/kanny-2021-10-najtsikavishykh-filmiv.html>), «**Все, що ви бачите в моїх соцмережах, зазвичай виходило з першого дубля**» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/06/6/7296167/>), «Я дуже поважаю всіх музикантів, які взяли участь у записі кліпу, звісно – і Ніну Матвієнко, й Олега Скрипку, який завжди намагався **тримати фокус на важливих для України традиціях**» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3190616-zinaida-ukrainska-hudoznica.html>), «Але на сьогодні це **найкращий сценарій для Нацмузею**», «У Нацмузеї немає можливості розгорнути потрібну **сценографію, немає можливості робити змінні експозиції довкола ключових робіт**» (<http://www.korydor.in.ua/ua/stories/olha-balashova-u-nas-nemaie-inshoho-shliakhu-nizh-stvoriuvaty-mnozhyhni-naratyvy.html>) тощо.

Фразеологічні одиниці як засоби вторинної номінації є дієвим засобом впливу на колективну й індивідуальну свідомість, актуалізації суспільно-історичного досвіду та знань, тобто реалізують когнітивну функцію мови, проте також, на наш погляд, можуть виконувати й інші, зокрема збереження та передачі національної самосвідомості, традицій культури й історії народу, впливу й експресивну, ретранслюючи та формуючи цінності, а, як відомо, «позитивні культурні цінності трактуються як норми» [20, с. 232].

Засобами вторинної номінації у досліджуваному матеріалі є лише трансформовані фразеологізми, тобто змінені з певною авторською метою. Специфіка таких видозмін полягає у «зіткненні» семантики фразеологізму вихідного та його трансформованого варіанта у свідомості реципієнта, що призводить

до швидшого декодування створеного стилістичного засобу виразності. Трансформації в аналізованих текстах здебільшого комбіновані, структурно-семантичні (поширення, заміна компонентів, контамінація тощо + зміна часткова чи повна семантики), подеколи застосовано ще складніші моделі (заміна компонента + поширення + семантична трансформація). Поширення фразеологічної одиниці автори здійснюють задля уточнення, деталізації, наголошення на потрібному відповідно до контексту: «Зблизившись уже дорослими, вони відчували один в одному спорідненість душ» (<https://www.radiosvoboda.org/a/kino-pro-olesia-honchara-slovo-yak-zbroya/31345508.html>), «Вітер, звуки птахів налаштовують на глибинну концентрацію і повертають часто «намагнічених» міських жителів в гармонійне русло» (<https://tyzhden.ua/Culture/252307>), «пояснює архітектор Павло Гуцін, у якого на вулицях Києва постійно сверблять руки щось підправити» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/02/5/7280779/>), «Сюжет, за яким журналісти мають написати три історії з життя міста, відкриває нескінченні можливості для розкішного почуття гумору Андерсона» (<https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-55648173>), «Священник дав мені “добро” зняти це поховання, це – не постановочна зйомка» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3190616-zinaida-ukrainska-hudoznica.html>), «це дозволить уникнути ситуації, коли після зміни директора відбувається розворот інституції на 180 градусів», «Це план порятунку свідомості людей, які тут живуть, але упереджено ставляться до всього українського» (<http://www.korydor.in.ua/stories/olha-balashova-u-nas-nemaie-inshohoshliakhu-nizh-stvoriuvaty-mnozhyhni-naratyvy.html>), «Бо як інакше пояснити, звідки ноги “Суцільнометалевої оболонки” та “Апокаліпсису сьогодні”, які стирчать ледь не в кожному кадрі?» (<https://hromadske.ua/posts/ce-zh-bulo-vzhe-recenziyana-cheri-novij-film-brativ-russo>) тощо.

Синонімічна чи антонімічна заміна компонентів фразеологізму особливо привертає увагу, залучає до певної «мовної гри» зі смислами, надає особливого естетичного задоволення реципієнту під час декодування висловлювання, додаткового ефекту пливу додає ще й поширення фразеологічної одиниці: «Тут можна знайти навіть лелек в типовому гнізді на стовпі лінії електропередач», «І якщо 35 людей здатні створити майже ідеальний простір в окремо взятій майстерні, то чому б 41 мільйону громадян, нарахованих Держстатом, не спробувати зробити те ж саме в масштабах цілої країни?» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/02/5/7280779/>), «Особливого шарму фільму додають нетуристичні види Парижа», «Але відомо, що в ролях другого плану з'являться ікони “свінгуючого” Лондона: Теренс Стемп, Рита Ташінгем і Діана Рігг, для якої цей фільм став останнім» (<https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-55648173>), «В якийсь момент герой Голланда починає пробивати четверту стіну, просто звертаючись до глядача» (<https://hromadske.ua/posts/ce-zh-bulo-vzhe-recenziyana-cheri-novij-film-brativ-russo>), «Це розкіш, яку ми не можемо собі дозволити. Арсенал – це величезна територія, яку неможливо використовувати в такий спосіб – занадто дорого для платників податків», «Останнім часом у мене з'явилося враження, що ти виходиш за межі бульбашки сучасного мистецтва і робиш кроки в бік ширшої розмови – про культурну політику, наприклад» (<http://www.korydor.in.ua/stories/olha-balashova-u-nas-nemaie-inshohoshliakhu-nizh-stvoriuvaty-mnozhyhni-naratyvy.html>), «говорити непослідовно, суперечливо, пробираючись крізь запозичену термінологію майже наосліп», «обсесивними пошуками золотої середини на глобальному культурному (і, либонь, політичному) рівні і в індивідуальному балансуванні життєвого проекту» (<https://kontur.media/chorniy-prysutnist>), «Але – після невеличкої перерви шоу щораз триває далі, розмова не зупиняється» (<http://litakcent.com/2021/05/05/yidka-ironiya-dram-irvantsya/>) тощо.

Контамінації, тобто створення нової фразеологічної одиниці на основі поєднання кількох вже наявних, – доволі складний спосіб трансформації, проте дає змогу автору привернути максимально увагу та вплинути і на когнітивну, і на емоційну сферу реципієнта: «славновісне “коливання” насправді може виявитися нескінченними сизифовими спробами врівноважити терези значення і присутності», «Його зауваги щодо “конструктивізму”, “прагматизму” й “релятивізму” теж широкими мазками змальовують портрет ворога народу й мають мало спільного зі здобутками його колег – відгуки були очікувано неоднозначними» (<https://kontur.media/chorniy-prysutnist>), «досить сказати, що автор цих рядків з п'яти п'єс цюнаймени дві (а може, й три – процес перемовин із пам'яттю ще триває) бачив у сценічних втіленнях» (<http://litakcent.com/2021/05/05/yidka-ironiya-dram-irvantsya/>) тощо.

Перифрази як засоби вторинної номінації реалізують у певний спосіб стилістичний функціональний потенціал авторських неологізмів і синонімів, адже дають назву не новому поняттю, а такому, що має власну номінацію, а тому, безумовно, виконують найперше стилістичні функції урізноманітнення контексту задля уникнення повторів, уточнення та підсилювання, а також оригінального образного зображення, типізації за відомими реципієнтам із життєвого досвіду прикметними рисами взятих за основу постатей, персонажів, явищ тощо. В аналізованих медійних текстах перифрази здебільшого не потребують додаткових пояснень, коментарів, а зрозумілі з контексту: «Те, що прийнято називати “мініатюрою”, в руках деміурга з Татарки набуває таких масштабів, що перетворюється на наочний приклад оксюморона», «На українських позиціях в Пісках, під донецьким аеропортом, побратими називали медика “Наполеоном Борцязівським»» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/02/5/7280779/>), «Поєднання малюнків, створених у катівні “ДНР”, за словами самого автора, були, швидше, формою психотерапії, підтримкою в нелюдських умовах допитів, інсценованих розстрілів і панорами зламаних людських дол, які щодня розгорталася в Дірі» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>), «До слова, це в нас він відомий як Пишний, а за морем – насамперед як Законодавець, себто втілення справедливості» (<https://tyzhden.ua/Culture/251934>), «Тому іноді в народі після довгих оповідей про минуле Анатолії та її героїчних сусідів уперто залишається враження, що йдеться про “казахських тюрків”, як там називають мешканців прикаспійських степів», «А турецькі науковці не поспішають популяризувати такі ідеї, зважаючи на задокументоване підданство “невірних”, а не союз із “покровами світу»», «Отож у розмовах із ними про Україну не раз можна почути назву головної української страви», «Також на книжкових прилавках можна натрапити на гучну назву “махновщина” – турецький переклад “Історії махновського руху”, яку видав у Польщі сподвижник “батька” Петро Аршинов» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>),

«А тому він може просто знову надягнути **“авіатори”**, промовляючи: **“Мені потрібна швидкість!”**», «Підтверджує це й потужний акторський склад стрічки, яку сам Вільнев називає **“Зоряними війнами для дорослих”**» (<https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-55648173>), «Ще один англomовний дебют на Каннському кінофестивалі – новий фільм **“тайського Девіда Лінча”** Анічатпонга Вірасеткуна» (<http://www.korydor.in.ua/stories/kanny-2021-10-najtsikavishykh-filmiv.html>) тощо.

Більшість із виявлених перифразів в аналізованих медіаресурсах – загальновідомі, фактично фразеологізовані сполуки, часто вживані в текстах медійного стилю, також їх можна сьогодні вважати мовними кліше та навіть штампами: «**Дави́дова Юлія Під сонцем та дощем: як художники з усієї України мандрують з пензлями місцями Репіна**» (<https://suspihne.media/149296-pid-soncem-ta-dosem-ak-hudozhniki-z-usiei-ukraini-mandruut-z-penzlami-miscami-repina/>), «**Різнопланові герої та сюжети об'єднані композиційним стрижнем “вагонних розмов”** із журналісткою з Німеччини, яка працювала в **гарячих точках**», «**Нашим сусідам часто притаманне “американське” розуміння географії**», «**Утім, Чорнобиль якраз був продуктом радянсько-російського минулого в Україні, тому в разі вмілої піар-кампанії Київ це встигає нагадати чорноморському сусідові про всі небезпеки співпраці з “Росатомом”**» (<https://zn.ua/ukr/ART/mizh-herojikoju-i-posttravmoju.html>), «**Режисеркою картини стала талановита Ніа Дакоста. Її наступна робота – “Капітан Марвел 2” зробить її першою чорношкірою жінкою, яка зняла фільм у мегакітовій франшизі**» (<https://www.bbc.com/ukrainian/vert-cul-55648173>), «**вандал з ножем** пошкодив серію плакатів “Квантовий стрибок Шевченка”» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/06/6/7296167/>), «**Треба знати, що коли ти просто йдеш дивитися чи, можливо, навіть пожитися, то ти сам потім можеши стати частиною репресивної машини**», «**Хоча таке ж відчуття було і в радянські часи, а потім раптом все зникло**» (<https://www.radiosvoboda.org/a/kanny-ukrayina-loznytsya-baby-n-yar/31358474.html>), «**Коротенькі діалоги – портрети людей, які є іконами цього міста**», «**Не шкодуєте, що колись пішли зі світу законодавців моди?**» (<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3190616-zinaida-ukrainska-hudoznica.html>), «**Про те, як художник створює ілюстрації, співпрацює зі ЗМІ, чим надихається та кого вважає сучасними Дон Кіхотами – у нашому інтерв'ю**», «**Петицію підписали, зараз вона забуксувала в Верховній Раді, але для цього є інші Дон Кіхоти, які доведуть справу до логічного кінця**» (<https://www.pravda.com.ua/articles/2021/06/6/7296167/>) тощо.

Їх уживання у медійному тексті дає змогу реципієнту швидко декодувати повідомлення, правильно зрозуміти автора, котрий, уникаючи повторів, подає інформацію через відомі асоціації більш експресивно.

Висновки. Аналізований текстовий матеріал дає підстави визначити, що основними засобами вторинної номінації в медійних текстах культурно-мистецької тематики є терміни, професіоналізми, фразеологізми та перифрази. Їх стилістичний ресурс полягає в реалізації функцій власне мовних (комунікативної, когнітивної, естетичної), стильових (інформації, впливу), а також стилістичних функцій окремих мовних засобів (функції урізноманітнення контексту задля уникнення повторів, уточнення та підсилювання, а також оригінального образного зображення, типізації). Привертає увагу вживання термінів і професіоналізмів із суміжних культурно-мистецьких галузей

як засобів вторинної номінації, що, на наш погляд, пов'язано із сучасними тенденціями до синкретизму в мистецтві. Фразеологізми як засоби вторинної номінації у досліджуваних медійних текстах реалізували функціонально-стилістичний потенціал у спосіб трансформації відповідно до авторської мети через моделі: «поширення, заміна компонентів, контамінація тощо + зміна часткова чи повна семантики», «заміна компонента + поширення + семантична трансформація». Перифрази – індивідуально-авторські, зрозумілі реципієнтові з контексту, загальновідомі, фразеологізовані сполуки, які можна вважати вже мовними кліше та навіть штампами, що сприяє швидшому сприйняттю за збереження певної експресивності.

Перспективу подальших досліджень засобів вторинної номінації у текстах культурно-мистецької тематики вбачаємо у зіставленні специфіки їх уживання у спеціалізованих і неспеціалізованих медіа, з'ясуванні особливості творення та функціонування відповідно до жанрової диференціації медійного стилю.

Література:

- García-Orosa B., LópezGarcía X., VázquezHerrero J. Journalism in Digital Native Media: Beyond Technological Determinism. *Media and Communication*. Vol 8. № 2. P. 5–15. <https://doi.org/10.17645/mac.v8i2.2702>.
- Почепцов Г.Г. Медиа как культурные практики. URL: <https://ms.detector.media/mediaanalitika/post/12956/2015-04-05-media-kakkulturnye-praktiki/> (дата звернення 20.07.2021).
- Мар'їна Л.П. Журналістика і культура: динаміка взаємодії. Львів: ПАІС, 2013. 164 с.
- Галацька В.Л. Аналітично-художня інтерпретація картини світу в сучасній театральній журналістиці України (на матеріалі друкованих видань). *Вісник Львівського університету. Серія Журналістика*. Вип. 39. 2014. С. 208–212.
- Іванова О.А. Преса про літературу: номінація, дефініція, методологія. URL: <http://eprints.mdu.edu.org.ua/id/eprint/3788/> (дата звернення 15.07.2021).
- Пилипенко А. Контент літературного журналу: принципи моделювання. *Вісник Книжкової палати*. 2012. № 2. С. 16–19.
- Пирогова К. Артжурналістика в системі комунікаційного простору на прикладі видання «Телекритика». *Вісник Львівського ун-ту. Серія Журналістика*. 2014. Вип. 39. С. 92–97.
- Гармагій О., Кисіль С. Тема культури в українських ЗМІ: основні тенденції подання. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Журналістські науки*. 2018. № 896. С. 18–25.
- Головенко К.В. Вторинна номінація та внутрішня форма слова. *Наукові записки : у 2 ч. Серія : Філологічні науки (мовознавство)*. Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2012. Вип. 105 (1). С. 137–140. URL: <http://ena.lp.edu.ua:8080/handle/ntb/44525> (дата звернення: 15.07.2021).
- Гурмак Ю.М. Вираження та функціонування вторинної номінації на різних рівнях мови у полікультурному просторі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: серія «Філологія»*. 2018. Вип. 2 (70). С. 68–72.
- Колоколова А.О. Лінгвокогнітивний аспект дослідження вторинної номінації. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: Філологія*. 2010. № 910. Вип. 60. Ч. I. С. 184–189.
- Зайцева В.В. Дещо про вторинну номінацію (на матеріалі українськомовної газети). *Український смисл*. 2016. № 1. С. 202–211.
- Терханова О.В. Вторинна номінація як текстова категорія публіцистичного стилю. *Вісник Дніпропетровського університету*. 2017. Вип. 17. Серія «Соціальні комунікації». С. 129–176. URL:

<https://cct.dp.ua/index.php/journal/article/view/117/116> (дата звернення: 20.07.2021).

14. Таран А.А. Вторинна номінація в суспільно-політичному лексиконі. *Мовознавчий вісник*. 2017. № 22–23. С. 55–62. URL: <https://ling-ejournal.edu.ua/article/view/1523/1588> (дата звернення: 17.07.2021).
15. Таран А.А. Мовна гра як засіб творення вторинної номінації. *Мовознавчий вісник*. 2020. Вип. 29. С. 87–91. DOI: 10.31651/2226-4388-2020-29-87-91.
16. Мінкова О.Ф., Надольська Ю.А. Публіцистичний текст та мовна номінація. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія: Філологічна*. 2017. Вип. 67. С. 207–209. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nzpuoaf_2017_67_56 (дата звернення: 5.08.2021).
17. ІМІ склав список 10 сайтів з якісною інформацією. URL: <https://imi.org.ua/news/imi-sklav-spysok-10-sajtiv-z-yakisnoyu-informatsiyeu-i37201> (дата звернення: 6.08.2021).
18. Dušan Aleksić, Ivana Stamenković The language of media in the digital age. *Balkan Social Science Review*, Vol. 12, December 2018. P. 101–113. URL: <https://js.ugd.edu.mk/index.php/BSSR/article/view/2578/2310> (дата звернення: 10.08.2021).
19. Kozhakhmetova A., Ospanova Z., Mussatayeva M., Bissenbayeva Z. Axiological concepts of journalistic texts (lingua-stylistic analysis). *XLinguae*. Vol. 13. № 2. P. 225–234. DOI: 10.18355/XL.2020.13.02.19.

Джерела ілюстративного матеріалу:

20. Громадське. URL: <https://hromadske.ua/>
21. Дзеркало тижня. URL: <https://zn.ua/ukr/>
22. Контур. URL: <https://kontur.media/>
23. Korydor. URL: <http://www.korydor.in.ua/ua/>
24. ЛітАкцент. URL: <http://litakcent.com/>
25. Радіо Свобода. URL: <https://www.radiosvoboda.org/>
26. Суспільне мовлення. URL: <https://suspilne.media/>
27. Український тиждень. URL: <https://tyzhden.ua/>
28. Українська правда. URL: <https://www.pravda.com.ua/>
29. Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/tag-ukrinform>
30. BBC Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian>

Shulinova L. Stylistic resource of secondary nomination in media texts of cultural and artistic topics

Summary. In the article on the material of media texts of cultural and artistic topics of traditional non-specialized and specialized media resources “Mirror of the Week”, “Ukrainian Truth”, “Ukrainian Week”, “Ukrinform”, “Public Broadcasting”, “Public”, “Radio Liberty”, “BBC Ukraine”, “Corridor”, “LitAccent”, “Contour” the stylistic functions of secondary nomination means are clarified, their cognitive and expressive potential is determined.

It is qualified that the main means of secondary nomination in media texts of cultural and artistic themes are terms, professionalisms, phraseology, and paraphrases. Their stylistic resource is to realize the language (communicative, cognitive, aesthetic), style’s functions (information, influence), as well as stylistic functions of individual language tools (diversification of the context to avoid repetition, clarification and reinforcement, as well as the original image nomination, typing). Emphasis is made on the use of terms and professionalisms from related cultural and artistic fields as a means of secondary nomination, which is associated with current trends towards syncretism in art. Phraseologisms as a means of secondary nomination in media texts realize the functional and stylistic potential in the way of transformation according to the author’s aim through the models: “distribution, replacement of components, contamination, etc. + partial or complete change of semantics”, “component replacement + distribution + semantic transformation”. It has been established that periphrases are mostly contextually conditioned, individual-authorial and well-known, phraseologized compounds which can be considered as language clichés.

The prospect of further research of secondary nomination means in the media texts of cultural and artistic topics is determined by comparing the specifics of their use in specialized and non-specialized media, clarifying the peculiarities of creation and functioning in accordance with the genre differentiation of media style.

Key words: media style, media communication, stylistic function, term, transformed phraseology, periphrasis.